

Rapport 2006:55 R

Utvärdering av grund- och
forskarutbildning i
humanekologi vid Göteborgs
och Lunds universitet

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

**Utvärdering av grund- och forskarutbildning i humanekologi vid
Göteborgs och Lunds universitet**

Utgiven av Högskoleverket 2006

Högskoleverkets rapportserie 2006:55 R

ISSN 1400-948X

Innehåll: Högskoleverket, utvärderingsavdelningen, **Gunilla Jacobsson**

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Högskoleverkets vaktmästeri, Stockholm, december 2006

Tryckt på miljömärkt papper

Innehåll

Sammanfattning	5
Högskoleverkets beslut	7
Högskoleverkets reflektioner	9
BEDÖMARGRUPPENS RAPPORT	11
Missiv	13
Göteborgs universitet	15
Basfakta	15
Utbildningens ramar	15
Grundutbildning	17
Forskarutbildning	18
Sammanfattning	20
Lunds universitet	21
Basfakta	21
Utbildningens ramar	21
Grundutbildning	23
Forskarutbildning	24
Sammanfattning	25

Sammanfattning

Denna rapport redovisar resultaten av den kvalitetsgranskning av grund- och forskarutbildning i humanekologi vid Göteborgs och Lunds universitet som genomförts under 2006. Högskoleverket finner att grund- och forskarutbildningen i humanekologi vid Göteborgs och Lunds universitet uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning. En uppföljning av utvärderingen kommer att genomföras inom tre år.

Bedömargruppens uppfattning är att ämnesområdet är av stor relevans. Humanekologin söker efter problemlösningar för ett mer hållbart och jämlikt globalt samhälle. Gruppen har också fått ett allmänt gott intryck av struktur och uppläggning av grundutbildningen vid båda universiteten. Produktionen av doktorer har varit god. En del kritiska synpunkter och förslag till förbättringar förs emellertid fram.

Bedömargruppen finner det självklart att man utvecklar samarbetet mellan humanekologi vid Göteborgs universitet och humanekologi vid Lunds universitet, särskilt på doktorandnivå, liksom med utbildningar vid andra universitet och högskolor där undervisning sker. De nackdelar som följer med den lilla skalan bör mötas kreativt och positivt, såväl inom varje lärosäte för sig som genom nationell samverkan.

När det gäller utbildningen vid Göteborgs universitet finner bedömargruppen samarbetet inom School of Global Studies och inordning i det samhällsvetenskapliga miljövetarprogrammet positivt och lovande. Här kan goda synergieffekter uppnås både inom grundutbildning och forskarutbildning. En fast anställd professor och ytterligare en professor inom avdelningen bör också kunna bidra till stadga och en positiv utveckling. Ämnet kommer att förbli litet men finner sin styrka genom att ingå i ett större sammanhang.

De studenter bedömargruppen mötte i Lund var överlag mycket engagerade och entusiastiska. Det finns en stark identitetssträvan på avdelningen. Men i sämsta fall kan den, med sina normativa inslag, motverka professionell och effektiv organisation. En svaghet är att ämnet företräds av endast en professor som, åtminstone i formellt avseende, har oklart ledningsansvar inom avdelningen och institutionen och dessutom tämligen ringa närvaro. Ämnet har dock fortfarande stor relevans. Det är angeläget att avdelnings- och institutionsledning eftersträvar ökad samverkan i såväl forskarutbildning som grundutbildning med andra enheter och program inom miljöområdet samt med det närliggande omgivande samhället

Högskoleverket finner här, liksom i många andra utvärderingar, att den lilla miljön medför svårigheter för utbildningen. Den sviktande tillströmningen till grundutbildningen accentuerar ytterligare behovet av samverkan.

Högskoleverkets beslut

Rektor vid Göteborgs universitet
Rektor vid Lunds universitet

Gunilla Jacobsson
BESLUT
2006-12-18
Reg nr 643-389-06

Utvärdering av grund- och forskarutbildning i humanekologi

Högskoleverket finner att grund- och forskarutbildningen i humanekologi vid Göteborgs och Lunds universitet uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning. En uppföljning av utvärderingen kommer att genomföras inom tre år.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskansler Sigbrit Franke efter föredragning av utredare Gunilla Jacobsson i närvaro av avdelningschef Clas-Uno Frykholm och kanslichef Lennart Ståhle.

Sigbrit Franke

Gunilla Jacobsson

Kopia:
Utbildnings- och kulturdepartementet
Ledamöter i bedömggruppen

Högskoleverkets reflektioner

Högskoleverket tackar bedömaregruppen för ett väl genomfört arbete. Det är Högskoleverkets förhoppning att bedömaregruppens rapport och rekommendationer ska bidra till fortsatt kvalitetsutveckling av grund- och forskarutbildningen i humanekologi vid Göteborgs och Lunds universitet.

Denna utvärdering ingår i Högskoleverkets granskning av samtliga ämnen och program som leder till generella examina eller yrkesexamen.

Bedömaregruppens uppfattning är att ämnesområdet är av stor relevans. Gruppen har också fått ett allmänt gott intryck av struktur och uppläggning av grundutbildningen vid båda universiteten. Produktionen av doktorer har varit god. En del kritiska synpunkter och förslag till förbättringar förs emellertid fram.

Högskoleverket finner här, liksom i många andra utvärderingar, att den lilla miljön medför svårigheter för utbildningen. Den sviktande tillströmningen till grundutbildningen accentuerar ytterligare behovet av samverkan. Här förefaller humanekologi vid Göteborgs universitet ha kommit längre genom samarbetet inom School of Global Studies och inordning i det samhällsvetenskapliga miljövetarprogrammet.

Högskoleverket vill särskilt uppmärksamma bedömaregruppens påpekande att studenterna behöver se vilka kunskaper och färdigheter humanekologi kan bidra med när det gäller deras framtida yrkesverksamhet och ”anställningsbarhet”. Högskoleverket har i flera sammanhang uppmärksammat brister i lärosätenas uppföljning av utbildningarnas anpassning till arbetsmarknadens behov. Ett mer fokuserat arbetet med detta skulle kunna bidra positivt vid studentrekryteringen.

Det är också viktigt för forskarutbildningen i en liten miljö att alla resurser tas tillvara. Högskoleverket delar bedömaregruppens inställning att samarbetet mellan humanekologi i Lund och humanekologi i Göteborg måste utvecklas, särskilt inom forskarutbildningen.

BEDÖMARGRUPPENS RAPPORT

Missiv

Till Högskoleverket

2006-12-18

Utvärdering av grund- och forskarutbildning i humanekologi vid Göteborgs och Lunds universitet

Högskoleverket initierade under hösten 2005 en utvärdering av grund- och forskarutbildningen i humanekologi vid Göteborgs och Lunds universitet. För bedömningen utsågs en bedömaregrupp bestående av:

Professor emeritus Lars Ingelstam, Stockholm
Professor Bo Sundin, Umeå universitet
Forskarstuderande Laila Abdallah, Stockholms universitet

Utgångspunkten för bedömningen har varit de kvalitetsaspekter Högskoleverket tillämpar vid de nationella ämnesutvärderingarna. Underlag för bedömningen har vi fått genom avdelningarnas självvärderingar och vid platsbesöket. Vid platsbesöken har vi samtalat med studenter, doktorander, handledare, institutionsledning, fakultetsledning och teknisk-administrativ personal. Vi överlämnar härmed vår rapport till Högskoleverket.

Lars Ingelstam

Bo Sundin

Laila Abdallah

Göteborgs universitet

Basfakta

Lärare vt 2006: 2 kvinnor, 6 män varav: Professorer: 1 man Docentkompetenta lektorer: 1 man Övriga disputerade lärare: 1 kvinna, 1 man Adjunkter: 1 man Vik. lärare och på lösa timmar: 1 kvinna, 2 män Forskarstuderande: 2 kvinnor, 4 män Antal examinerade i forskarutbildningen 2004– 2005: 1 kvinna, 1 man	Helårsstudenter 2005 på nivån 1–10 p: 13,0 på nivån 1–20 p: 50,5 på nivån 21–40 p: 20,0 på nivån 41–60 p: 7,5 på nivån 61–80 p: 3,0 SMIL på nivån 1–80p: 20,0 Helårsprestationer/Helårsstudenter 2005 på nivån 1–10 p: 0,75 på nivån 1–20 p: 0,64 på nivån 21–40 p: 0,31 på nivån 41–60 p: 0,23 på nivån 61–80 p: 0,97 på nivån 1–80p., SMIL: 0,80 Antal examinerade uppsatser/examensarbeten 2005: kandidat 10 p.: 3 magister 10 p.: 10
---	---

Utbildningens ramar

Humanekologi har en relativt lång historia i Göteborg. I början av 1970-talet skapades Centrum för tvärvetenskapliga studier av människans villkor. Ur dess verksamhet emanerade bland annat en professur i Humanekologi, först som gästprofessur vid Chalmers (1981) och därefter vid Göteborgs universitet (1986) i båda fallen med Emin Tengström som förste innehavare. Riksdagen beslöt 1991 att inrätta två ordinarie professurer i humanekologi. Den ena för-lades till Göteborgs universitet och den andra till Lunds universitet. Dessa båda verksamheter (avdelningar) har beroende på lokala omständigheter och professurernas innehavare utvecklats relativt olika. Kring år 2000-2001 dis-kuterades att professuren i Göteborg eventuellt inte skulle återbesättas. Sedan dess har professuren upprätthållits på särskilt förordnande, men tjänsten har utannonserats och i början av 2007 kommer en tillsvidareförordnad professor att tillträda. (Sannolikt kommer avdelningen också att få en befördrad profes-sor under 2007).

År 2002 överflyttades avdelningen för humanekologi från den s.k. Tema-nämnden, när den lades ner, till samhällsvetenskaplig fakultet, inom institu-tionen för omvärldsstudier av människans villkor. Därefter, år 2005, flyttades den till School of Global Studies (SGSGU). Inom SGSGU finns också avdel-ningen för freds- och utvecklingsforskning, avdelningen för socialantropologi (sedan oktober 2006), centrum för globala genusstudier, centrum för studiet

av mänskliga rättigheter och avdelningen för regionala studier (innefattande centrum för Afrikastudier, centrum för Asienstudier och centrum för Melanösterstudier).

Humanekologi i Göteborg karaktäriseras enligt självvärderingen av normativitet, tvärvetenskaplig kunskapsintegration och tillämpad forskning. Normativiteten utgår från antagandet att det råder ett problematiskt förhållande mellan människan och hennes naturliga omgivning samt från föreställningar om hur man i forskning och undervisning skall använda och kritiskt reflektera över den kunskap som finns till hands. Humanekologin efterforskar orsakerna till dagens miljöproblem och studerar hur dessa samspelar med samhällsliga problem som fattigdom, ojämlikhet och en icke hållbar energianvändning. Humanekologin söker efter problemlösningar som är förenliga med ett mer hållbart och jämlikt globalt samhälle. En central fråga är hur sådana normativa utgångspunkter och subjektiva värderingar kan hanteras metodiskt i forskning och undervisning inom ämnet.

Organisation/ansvarsstruktur

Den formella ledningen för avdelningen består av en avdelningsnämnd (AN) och en forskarutbildningsnämnd (FUN). AN ansvarar för verksamheten och förbereder ärenden för beslut i School of Global Studies områdesstyrelse, som är det övergripande beslutsorganet för avdelningen. Den informella ledningsfunktionen består av veckovisa möten mellan avdelningsförestandaren och företrädarna för forsknings- och grundutbildningen, där planering och aktuella frågor tas upp. Veckovis hålls även ett informellt informationsmöte för alla på avdelningen. För personalfrågor och övergripande frågor ansvarar styrelsen för SGSGU med en områdesprefekt som verkställande tjänsteperson. SGSGU sorterar under Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden och dess dekanus. På alla nivåer i organisationen är studenter representerade.

Ekonomi/fakultetsanslag

Anslaget för grundutbildningen i humanekologi 2006 baseras på 94 helårsstudieplatser med en prestationspeng på 80 procents genomströmning eller 75 helårsprestationer. Utöver detta tillkommer en tilldelning av medel för utveckling av en nätkurs på engelska på masternivå. Eftersom humanekologi är ett profilämne för det samhällsvetenskapliga miljövetarprogrammet (SMIL), som administreras av Handelshögskolan vid GU, tillkommer medel för 21 helårsstudieplatser. Även om avdelningen har betalat tillbaka medel de senaste tre åren på grund av dåligt söktryck och genomströmning är den ingående balansen fortfarande positiv.

De medel som idag står till förfogande för forskarutbildningen består dels av medel inom ramen för fakultetsanslaget, dels av medel som tillkommer för att delfinansiera utbildningsbidrag baserade på externa medel. Ur fakultetsanslaget tilldelades avdelningen 376 000 i form av studiestöd till doktorander.

De disputerade lärarna och ett flertal av de doktorander som undervisat har kombinerat sin kompetens från studier i ämnet humanekologi med tidigare ämneskompetens inom naturvetenskap, samhällsvetenskap eller humaniora, vilket ofta definierat det område inom vilket de undervisat.

Den pedagogiska kompetensutvecklingen har dels bedrivits genom olika högskolepedagogiska utbildningar på GU, vilka de flesta lärare har genomgått åtminstone någon av, dels genom en intern, kontinuerlig pedagogisk utveckling av lärarlaget som helhet och av enskilda lärare.

Av de fasta lärarnas tid ägnas 66 procent åt undervisning, 18 procent åt forskning och 15 procent åt administration

Bland studenterna på grundutbildningen är kvinnorna i majoritet, 60 procent. På fördjupningskurserna är kvinnodominansen högre. Av de sex doktoranderna är två kvinnor och bland de åtta lärarna är två kvinnor.

Grundutbildning

Syftet med den humanekologiska grundutbildningen är att ge studenter de kunskaper och färdigheter som behövs för att förstå de samhälleliga orsakerna till och effekterna av aktuella miljöproblem samt att kunna tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till och analys av potentiella lösningar.

Humanekologi ges på 1–80-poängsnivå där grundkurser och fortsättningskurs upp till 40 poäng också ges som nätbaserad kurs. Avdelningen ansvarar också för kurser inom samhällsvetenskapligt miljövetarprogram. Humanekologi är ett av fem profillämnena och kan läsas upp till 80 poäng av programmets totala omfattning på 160 poäng. Kurserna i humanekologi har följande innehåll:

1–20 poäng: humanekologi och studiet av lokala och globala samhällsproblem 5 p., människans historia i ett humanekologiskt perspektiv 5 p., naturgivna förutsättningar för mänsklig verksamhet 5 p., samt makt och miljö 5 p.

21–40 poäng: människans bruk av naturen 5 p., människans natur 5 p., människans samhälle 5 p., metod-, fält- och uppsatsarbete 5 p.

41–60 poäng: ämnets tvärvetenskapliga natur, vetenskapsteoretiska och begreppsliga dimensioner 4 p., tvärvetenskaplig forsknings- och undersökningsmetodik 4 p., introduktion till fältarbete och genomförande av ett projektarbete 12 p.

61–80 poäng: kunskapsteori och metodansatser för tvärvetenskaplig forskning 5 p., humanekologisk kunskapsintegration 5 p., uppsatsarbete 10 p.

Förutom allmän behörighet är det inga särskilda förkunskapskrav till grundkursen. Det är ingen konkurrens om platserna men man försöker balansera antalet platser efter den faktiska efterfrågan. Genomströmningen är låg. Prestationsgraden är lägre för kvälls- och nätkurser medan grundkursen på dagtid ligger på 66 procent.

Seminarieverksamhet finns på C- och D-kurserna. Ett samarbete har prövats med motsvarande kurser i Asienkunskap och Mellanösternkunskap

Studentutbyte är under utveckling med Australien. På fördjupningsnivå har studenterna möjlighet till fältstudier utomlands inom ramen för SIDA:s MFS-program (Minor Field Studies). Vid platsbesöket uttrycker studenterna inom SMIL-programmet en viss kritik mot informationen om dessa möjligheter. På C-nivån görs en fältkurs i Indien på fyra–fem veckor. Studenterna får själva bekosta resan och tar ofta merkostnadslån från CSN.

Anknytning till den forskning som utförs av både forskare och doktorander vid avdelningen, liksom internationellt inom det humanekologiska området, sker ofta i grundutbildningen. Professorn ägnar en betydande del (45 procent) av sin tjänstgöring åt grundutbildningen.

Varje kurs ska avslutas med en skriftlig utvärdering från studenterna, vilken sedan analyseras av den kursansvarige, varefter resultatet diskuteras i lärarlaget och åtgärder, som föranleds av utvärderingen, vidtas. Uppföljningarna har ibland kommit sent, uteblivit eller varit bristfälliga enligt studenterna.

Någon systematisk uppföljning av vart studenterna tar vägen sker inte. Våren 2006 gjordes en enkätundersökning bland de C- och D-studenter som studerat 2004–2006. Slutsatsen var att arbetsmarknaden för humanekologer är bred men otydlig.

Bedömargruppen har ett allmänt gott intryck av grundutbildningens kurser. Flera lärare har god rutin inom sina områden, och påfyllningen av yngre lärare och doktorander tycks fungera tillfredsställande. Grundutbildningen får en god stadga av medverkan i SMIL-programmet. Söktrycket är dock ett problem, och bedömargruppen välkomnar att humanekologiska kurser inordnas i program (som redan sker inom SMIL) och framhålls som en del i det breda utbudet kring miljö och hållbar utveckling inom GU och Chalmers. Knytningen till SGSGU bör fungera väl för detta syfte.

Bedömargruppen har också fått uppfattningen att kursutvärderingar genomförs men att de kunde genomföras mer konsekvent. Genusperspektivet förefaller fungera bra och är systematiskt omhändertaget i de flesta kurser. En högre ambitionsnivå när det gäller arbete med engelska texter är önskvärd.

Gruppen finner lösningen med skilda byggnader för administration, undervisning samt lärarnas arbetsrum högst tveksam, särskilt som lärarnas hus alltid är låst och därigenom mindre tillgängligt för studenterna. Man bör också observera att smidighet och korta ärendevägar i administration, ekonomi och studievägledning inte får äventyras genom inordningen i en stor institution.

Forskarutbildning

Forskarutbildningen syftar enligt självvärderingen till att ge en överblick av kunskapsläget inom ämnesområdet, teoretisk och metodologisk skolning anpassad till ämnesområdet, förmåga till att självständigt bedriva empirisk och/eller teoretisk forskning inom ämnesområdet, samt kunskaper och färdighe-

ter som krävs för att genomföra ett självständigt vetenskapligt arbete inom ett område relevant för humanekologin

Antagningskraven är grundläggande högskoleutbildning om minst 120 poäng samt godkända kurser om minst 60 poäng i humanekologi (kandidatnivå) eller motsvarande.

Avhandlingsdelen är 120 poäng och kursdelen 40 poäng (varav 20 poäng består av obligatoriska kurser). Med färre än fyra deltagare ges kurserna i form av individuella läskurser, enligt självvärderingen.

Alla doktorander vid avdelningen har haft både huvudhandledare och biträdande handledare. Under de senaste fem åren har avdelningen endast haft en person med formell kompetens att vara huvudhandledare.

Individuella studieplaner fastställs. Tidigare har schemalaggnings sviktat något, men numera finns ett forskar-/doktorandseminarium En gång varje år, under en tidsperiod av två–tre dagar diskuteras och redovisas doktorandernas forskningsverksamhet gemensamt.

Avhandlingen kan vara antingen en sammanläggningsavhandling eller monografi. Avdelningen rekommenderar sammanläggningsavhandling, där flera medförfattare är möjliga. Hälften av de åtta utgivna avhandlingarna är monografier.

Rekrytering av nya forskarstuderande har kunnat ske endast genom externa medel. I dagsläget är två forskarstuderande finansierade via externa medel, en inom forskarskolan Klimat – Mobilitet vid Göteborgs miljövetenskapliga centrum (GMV), en via SIDA-anslag. Ytterligare en doktorand har disputerat och vikarierar som lärare, men en kurs återstår. Tre forskarstuderande som antagits till forskarutbildningen före 1998 finns fortfarande kvar och registreras som aktiva (en av dessa förväntas disputerat under 2006). Avdelningen bedömer att de fakultetsmedel som anvisas till studiestöd för närvarande inte räcker för att nyrekrytera doktorander. Eventuella nyrekryteringar får anstå tills den nye professorn tillträtt.

Seminarieverksamheten har huvudsakligen omfattat presentationer av resultat från forskning, forskningsrapporter, artiklar för publicering, kappan, konferensbidrag och projektplaner från doktorander och forskare vid avdelningen.

Nationellt och internationellt har avdelningen samarbeten inom fyra distinkta forskningsområden: internationella klimatfrågor (GMV, forskarskola), "Coastal Zone Management" (bland annat i projektet SOCOZOMA finansierat av MISTRA), landsbygdsutveckling i EU och u-länder, samt mobilitetsforskning och forskning om hållbara transporter (även detta inom ramen för ett MISTRA-projekt).

År 1998 hade avdelningen nio antagna forskarstuderande, av dessa har åtta disputerat. Bedömaregruppen finner denna doktorsproduktion respektabel och noterar att det skett huvudsakligen på externa resurser, men med blygsamt ekonomiskt stöd av fakultetsmedel.

Sedan bildandet av School of Global Studies 2005, är de infrastrukturella villkoren för de forskarstuderande vid avdelningen mycket goda enligt självvärderingen. Bedömargruppen delar denna bedömning.

Bedömargruppens uppfattning är att kursdelen av forskarutbildningen inte har fungerat tillfredsställande. Att en forskarstuderande inte kan ta ut sin examen för att nödvändiga obligatoriska kurser inte ges är oacceptabelt. Seminarieverksamheten behöver också stramas upp och tydliga avstämningstolpar i doktorandkärriären planeras in.

Handledningen inom forskarutbildningen har begränsats av att professorn varit formell handledare till samtliga aktiva doktorander. Detta har inte alltid fungerat väl. Handledarbyten och arrangemang med 'de facto'-handledare har blivit nödvändiga. Såvitt bedömargruppen har kunnat uppfatta har detta fungerat någorlunda bra i slutänden, men vållat viss försening och andra nackdelar för doktoranderna. Vi rekommenderar tydliga handledarrelationer, med en huvudhandledare vars intressen och kompetens passar den studerande, samt en medansvarig biträdande handledare inom eller utanför avdelningen.

Sammanfattning

När studenttillströmningen till grundutbildningen sviktar är samverkan nödvändig, och här är SMIL-programmet redan betydelsefullt. Avdelnings- och institutionsledning bör eftersträva stabilitet genom att söka inordning i olika program, samt större synlighet för humanekologi, inte minst inom det breda området hållbar utveckling och miljö.

Samarbetet inom SGSGU finner bedömargruppen positivt och lovande. Här kan goda synergieffekter uppnås både inom grundutbildning och forskarutbildning. De planer som finns på forskningsprojekt över avdelningsgränserna bör också kunna fungera positivt för utbildningen. En fast anställd professor och ytterligare en professor inom avdelningen bör också kunna bidra till stadga och en positiv utveckling. Ämnet kommer att förbli litet men finner sin styrka genom att ingå i ett större sammanhang.

Den geografiska placeringen av lärare och forskare, studenter och administrativ personal, bör göras så att en ökad rörlighet och tillgänglighet finns mellan dessa grupper.

Bedömargruppen finner det självklart att man utvecklar samarbetet med humanekologi vid Lunds universitet, särskilt på doktorandnivå, liksom med utbildningar vid andra universitet och högskolor där undervisning sker. De nackdelar som följer med den lilla skalan bör mötas kreativt och positivt, såväl inom varje lärosäte för sig som genom nationell samverkan.

Lunds universitet

Basfakta

Lärare vt 2006: 4 kvinnor, 7 män varav: Professorer: 1 man Docentkompetenta lektorer: 1 man Övriga disputerade lärare: 1 kvinna, 1 man Vik. lärare och på lösa timmar: 1 kvinna (doc), 1 man (doc), 1 kvinna, 3 män Forskarassistenter: 1 kvinna Forskarstuderande: 3 män Antal examinerade i forskarutbildningen 2004–2005: 2 kvinnor	Helårsstudenter 2005 på nivån 1–20 p: 64,8 på nivån 21–40 p: 24,5 på nivån 41–60 p: 13 på nivån 61–80 p: 3 Helårsstudenter/Helårsprestationer 2005 på nivån 1–20 p: 0,62 på nivån 21–40 p: 0,62 på nivån 41–60 p: 0,54 på nivån 61–80 p: 0,7 Antal examinerade uppsatser/examensarbeten 2005: kandidat 10 p: 7 magister 10 p: 5
--	---

Utbildningens ramar

Riksdagen beslöt 1991 att inrätta två ordinarie professurer i humanekologi. Den ena förlades till Göteborgs universitet och den andra till Lunds universitet. Professuren i Lund förlades till humanistisk fakultet. I ämnesbeskrivningen vid utlysningen hette det att humanekologi ”studerar mänskligt liv och mänsklig verksamhet i olika ekosystem och skilda kulturer i nuet och i det förgångna med syfte att nå ökad förståelse för samspelet mellan människa och miljö”. Vidare framhölls att ”för att nå en helhetsbild krävs ett integrerat synsätt som överskrider de traditionella gränserna mellan humaniora, samhällsvetenskap, naturvetenskap och teknik”. Professuren tillsattes 1993 med nuvarande innehavaren Alf Hornborg (kulturanthropolog). Humanekologiska avdelningen inrättades 1994 vid Etnologiska institutionen. Institutionen består av tre självständiga avdelningar, Humanekologi, Etnologi och Folklivsarkivet.

Humanekologin i Lund har, enligt självvärderingen, utvecklats i en globalt jämförande, kulturanalytisk riktning, för vilken den tvärvetenskapliga amerikanska miljöantropologin (med inslag av såväl samhälls- och naturvetenskap som humaniora) står som förebild. I vidaste bemärkelse, heter det, kan humanekologin utifrån ett antropologiskt perspektiv definieras som studiet av ”förhållandet mellan människa och natur i olika kulturer”. Fokus har i Lund lagts på den globala miljöproblematikens humanvetenskapliga (kulturella, historiska, politiska, kunskapsteoretiska och sociologiska) dimensioner, men med ständiga anknytningar till dess biofysiska/ekologiska aspekter

Organisation/ansvarsstruktur

Institutionsledningen, prefekt och biträdande prefekt, är båda etnologer. Humanekologiska avdelningens studierektor är avdelningschef. Denne har övergripande lednings- och informationsansvar, bistår prefekten i personalfrågor, ansvarar för planering av grundutbildningen, rekrytering av lärare, kursutveckling, kompetensutveckling inom lärargruppen, kontakter med studenter, kursutvärderingar samt kontakter utåt mot institutionsstyrelse och områdesledning.

Avdelningens professor leder forskningen i humanekologi. Från och med höstterminen 2005 är forskarseminarier och handledarkollegium gemensamma med etnologiska avdelningen. Det finns en gemensam funktion som studierektor för forskarutbildningarna. Funktionen fylls idag av en manlig docent i etnologi, vars administrativa ansvar för forskarutbildningen inkluderar ordförandeskap i handledarkollegium samt vid forskarseminarier. Bedömargruppen har dock svårt att avgöra om någon egentlig samverkan sker inom forskarutbildningen mellan etnologi och humanekologi.

Bedömargruppen ser med viss oro på den arbets- och ansvarsbörda som kommit att vila på avdelningschefen. Det är också uppenbart att institutionens sammansättning knappast är optimal. I sammanhanget kan också nämnas att bedömargruppen upplevde avdelningens lokaler som mindre ändamålsenliga. Det måste till exempel anses som anmärkningsvärt att ett ämne som *humanekologi* huserar i lokaler som inte är handikappanpassade – en anmärkning som givetvis inte ska belasta avdelningen i sig.

Ekonomi/fakultetsanslag

År 2005 var institutionens ordinarie uppdrag 255 helårsstudenter varav humanekologi svarade för 130 helårsstudenter med prestationskravet 75 procent. Totalt uppnåddes 65 helårsprestationer. I år är både utbildningsuppdrag och prestationskrav samma som förra året.

Enligt självvärderingen är den ekonomiska situationen för avdelningens grundutbildning ansträngd och besparingar är nödvändiga. Till detta kommer ett hot om ett reducerat utbildningsuppdrag på grund av vikande söktryck.

År 2005 var humanekologiska avdelningens fakultetsanslag för forskningsverksamhet sammanlagt 1,5 miljoner varav 300 tkr handlade om forskarutbildningen. Inför 2006 gör avdelningen bedömningen att fakultetsresurserna för forskning och forskarutbildning kommer att vara samma som föregående år, men att verksamheterna på grund av krympande externa forskningsmedel ändå kommer att tvingas spara ca 100 tkr.

Enligt självvärderingen var totalt tretton lärare verksamma som forskare, föreläsare eller handledare vid avdelningen vårterminen 2006. Av dessa hade dock endast fyra 100 procents tjänst (och endast tre av dem fast tjänst). Restande lärare var timlärare (några disputerade vid avdelningen, andra med annan bakgrund), där anställningens omfattning varierar från några få procent

till ett drygt tiotal procent, samt två forskarstuderande med utbildningsbidrag eller doktorandanställning.

Två tredjedelar av studenterna är kvinnor. Alla forskarstuderande är män. Av de anställda är professorn man, en forskarassistent med samhällsvetenskaplig inriktning kvinna och en lektor med naturvetenskaplig inriktning man. Bland timlärarna är könsfördelningen relativt jämn.

Grundutbildning

Den allmänna utbildningen i humanekologi följer en trappstegsmodell motsvarande den gamla uppdelningen i A-, B-, C- och D-kurser. De fyra delkurserna i humanekologi 1–20 poäng ges även som fristående 5-poängskurser. En kurs, Global Environmental Justice 5 poäng, ges på engelska. I kursutbudet finns också fem internetbaserade distanskurser.

Kurserna i humanekologi har följande innehåll:

1–20 poäng: naturuppfattningar i tid och rum 5 p., ekologiska och fysiska förutsättningar för mänsklig försörjning 5 p., icke-industriella försörjningsätt 5 p., industrisamhällets förutsättningar och begränsningar: perspektiv på ”hållbar utveckling” 5 p.

21–40 poäng: miljöantropologi 5 p., miljöhistoria 5 p., miljösociologi 5 p., ekologisk ekonomi 5 p.

41–60 poäng (kandidatkurs): humanekologiska metodfrågor 10 p., uppsats 10 p. eller fördjupningskurs 10 p.

61–80 poäng (magisterkurs) uppsats 20 p. eller fördjupningskurs 10 p. följt av uppsats 10 p.

Delkurserna redovisas i form av uppsatser.

Förutom allmän behörighet är det inga särskilda förkunskapskrav till grundkursen. Man lyckas inte fylla alla utbildningsplatser. Antalet studerande vårterminen 2006 på nivån 1–20 är drygt 25, på nivån 21–40 14 och på magisternivå cirka ett dussin. Genomströmningen är låg. Prestationsgraden ligger på drygt 60 procent. Under höstterminen 2006 har det skett en kraftig nedgång i studentantalet.

Inom kandidat- och magisterkurserna sker muntliga presentationer av uppsatserna vid seminarium tillsammans med övriga studerande.

Det är vanligt att studenterna gör någon form av egen undersökning i fält. För fältstudier utomlands finns årligen fyra stipendier inom ramen för SIDA:s MFS-program (Minor Field Studies). Avdelningen har också kontrakt med två universitet i Sydamerika för utbytesprogram.

Grundutbildningen har en nära relation till den forskning som bedrivs inom och utom institutionen via såväl kurslitteratur som personlig förmedling.

Kursutvärderingar är schemalagda och sker skriftligt i början av nästkommande kurs. Diskussion och återkoppling sker till kursombud och lärare.

Bedömargruppen uppfattar att grundutbildningens kvalitet är god när det gäller delkursernas struktur och uppläggning. De studenter bedömargruppen mötte var också överlag mycket engagerade och entusiastiska. Genusperspektivet är dock inte särskilt tydligt och en högre ambitionsnivå när det gäller arbete med engelska texter är önskvärd. Kriterier för betygssättning behöver också ses över för att göra betygssättningen mer transparent. Den vikande studenttillströmningen och de få fasta lärarna är ett reellt problem. Miljön blir för tunn med så stor andel lärare (i vissa fall tillresande) med mer eller mindre tillfälliga och begränsade anställningar.

Informationen till blivande studenter är ett område som kunde förbättras. Det skulle kunna bidra till bättre motivation hos studenterna och kanske också till att nå fler studenter. I sammanhanget bör också påpekas behovet hos studenterna att se vilka kunskaper och färdigheter humanekologi kan bidra med när det gäller deras framtida yrkesverksamhet och ”anställningsbarhet”. En större samverkan med det lokala samhället och näringslivet kan vara värdefullt härvidlag, likaså en mer systematisk uppföljning av tidigare studenter.

Forskarutbildning

Forskarutbildningens mål är, enligt studieplanen, bland annat att de studerande ska förvärva fördjupade kunskaper om humanekologiska processer och deras inbördes sammanhang på såväl lokal som global nivå, att de ska utveckla förmågan att integrera olika vetenskapliga perspektiv för att vinna insikter om socioekologiska system, samt att de ska utveckla perspektiv som förenar ett kritiskt engagemang i globala miljö- och utvecklingsfrågor med kunskapssteoretisk mognad och analytisk precision.

För att bli antagen till forskarutbildningen krävs grundläggande högskoleutbildning om minst 120 poäng samt godkända kurser om sammanlagt 80 poäng i humanekologi (magisternivå) eller motsvarande.

Avhandlingdelen är 120 poäng, kursdelen 40 poäng (varav 18 poäng är gemensamma för alla studerande inom ämnet). Sedan några år tillbaka ges kursdelen huvudsakligen som individuella så kallade läskurser. Utöver de gemensamma momenten är dessa komponerade kring litteratur och teman som särskilt anknyter till specifika avhandlingsprojekt.

Enligt studieplanen har forskarstuderande rätt till handledning motsvarande 200 klocktimmar/4 års heltidsstudier. Sedan avhandlingsämne fastställts i samråd med handledarkollegiet, tilldelas den forskarstuderande en huvudhandledare och, beroende på avhandlingens inriktning, vanligtvis en extern handledare. Huvudhandledare är professorn eller docentkompetent lärare vid avdelningen.

Avhandlingens olika avsnitt ska redovisas vid seminarier, varvid forskarstudentens insatser räknas som ett obligatoriskt led i utbildningen. Individuella studieplaner fastställs. Avhandlingen kan vara antingen monografi eller sammanläggningsavhandling, kan skrivas enskilt eller författas av två eller flera

forskarstuderande, under förutsättning att insatserna kan särskiljas. Avhandlingsspråket kan vara svenska, danska, norska, engelska, franska eller tyska.

Av de sammanlagt femton personer som sedan 1994 antagits till forskarutbildningen i humanekologi har tre hoppat av utbildningen, en återupptagit en tidigare avbruten forskarutbildning i ett annat ämne, åtta disputerat medan tre är fortsatt aktiva. Bedömargruppen finner denna doktorsproduktion god med tanke på ämnets förhållandevis korta historia samt relativt blygsamt ekonomiskt stöd av fakultetsmedel. Den fortsatta forskarutbildningen ter sig dock bekymmersam.

Sedan höstterminen 2001, då tre forskarstuderande antogs (två med fakultetsfinansierade studiestöd, den tredje med egenfinansiering i form av pension), har endast ytterligare en forskarstuderande kunnat rekryteras, nu med externfinansiering. Av de tre forskarstuderande som återstod vårterminen 2006 hade en doktorandtjänst (som upphört höstterminen 2006), en utbildningsbidrag och en egenfinansiering.

Inom ramen för det gemensamma seminariet med etnologiska avdelningen anordnas humanekologiska avhandlingsseminarier varje termin. Bedömargruppen fick intrycket att detta knappast varit av någon större betydelse för de fåtaliga forskarstuderandena i humanekologi. Däremot ser vi mycket positivt på den seminarieserie med filmvisning som en av doktoranderna organiserat under höstterminen 2006. Denna tycks dock i första hand ha varit riktad till grundutbildningens studenter.

År 2003 och år 2006 har avdelningen anordnat internationella konferenser där forskarstudenterna kunnat presentera artiklar och föredrag.

Den senast antagnes projekt ingår i EUROCORES-programmet ”The Origin of Man, Language, and Languages”. Konferenserna har medfört en bred kontakt med ledande forskare i Europa, Latinamerika och USA.

De forskarstuderande har tillgång till ett mindre forskningsbibliotek. Samtliga har erbjudits egna arbetsplatser med tillgång till dator, skrivare, telefon, fax och kopiator.

Sammanfattning

Bedömargruppen uppfattar miljön, i form av studenter, forskarstuderande och lärare, som sviktande. Det finns visserligen en stark identitetssträvan på avdelningen. Men i sämsta fall kan den, med sina normativa inslag, motverka professionell och effektiv organisation. Till svagheten bidrar också att ämnet företräds av endast en professor som, åtminstone i formellt avseende, har oklart ledningsansvar inom avdelningen och institutionen och dessutom tämligen ringa närvaro. Ämnet har dock fortfarande stor relevans. Det är angeläget att avdelnings- och institutionsledning eftersträvar ökad samverkan i såväl forskarutbildning som grundutbildning med andra enheter och program inom miljöområdet samt med det närliggande omgivande samhället. En särskilt lovande samarbetspotential finner bedömargruppen att humanekologi har med

LUCSUS, (Lunds universitets centrum för studier av uthållig samhällsutveckling).

Det är också självklart och nödvändigt att utveckla samarbetet med humanekologi vid Göteborgs universitet (särskilt forskarutbildningen) och även i övrigt söka nationell samverkan med likartade utbildningar. Vidare efterlyser bedömargruppen ett mer utvecklat samarbete med det lokala samhället och näringslivet.